

UNHCR

BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏR TƏŞKİLATININ
QAÇQINLAR ÜZRƏ ALİ KOMİSSARLIĞI

QAÇQINLARIN STATUSU HAQQINDA

Konvensiya

və Protokol

11010

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

Bakı - 2009

Nəşr Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarlığı və Azərbaycan Hüquqşünasları Konfederasiyası arasında bağlanan qrant müqaviləsi əsasında nəşr olunur.

ISBN: 9952-8086-6-6

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarlığının qrant vəsaiti çərçivəsində, Azərbaycan Hüquqşünasları Konfederasiyası tərəfindən hazırlanmış bu hüquqi-normativ aktlar toplusu ümumilikdə gündəlik fəaliyyətləri zamanı qaçqınlar, məcburi köçkünlər və sığınacaq axtaran şəxslərlə iş və eləcə də miqrasiya sahəsində çalışan hökumət orqanlarının əməkdaşları və hakimlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan başqa bu nəşr qeyd olunan sahə üzrə tədqiqat aparan hüquqşünas alimlər, tələbələr və o cümlədən qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri üçün faydalı hesab edilir.

Bakı - 2009

Qaçqınların statusu haqqında Konvensiya

PREAMBULA

Yüksək rəzilığa gələn tərəflər,

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin və Baş Məclis tərəfindən 1948-ci il dekabrın 10-da qəbul olunmuş İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin «bütün insanlar heç bir ayrı-seçkiliyə yol verilmədən əsas hüquq və azadlıqlardan istifadə etməlidirlər» prinsipini müəyyən etdiyini nəzərə alaraq,

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının dəfələrlə qaçqınların taleyinə dərin maraq göstərdiyini və onların həmin əsas hüquq və azadlıqlardan daha geniş şəkildə istifadəsini təmin etmək üçün səylər göstərdiyini nəzərə alaraq,

Qaçqınların statusuna dair əvvəllər bağlanmış müqavilələrə yenidən baxılması və onların konsolidasiyası, bu müqavilələrin tətbiq sahəsinin genişləndirilməsi və yeni müqavilə bağlamaqla onların müdafiəsinin gücləndirilməsinin lazımlı olduğunu nəzərə alaraq,

Sığınacaq hüququ verilməsinin bəzi ölkələrin üzərinə həddindən artıq ağır yük qoya biləcəyini və beynəlxalq miqyası və xarakteri Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən təsdiq edilmiş problemlərin beynəlxalq əməkdaşlıq olmadan həllinin qeyri-mümkünlüyünü nəzərə alaraq,

Bütün dövlətlərin qaçqın probleminin sosial və humanitar xarakterini təsdiq edərək bu problemlə bağlı dövlətlər arasında ixtilafın qarşısını almaq üçün bütün tədbirləri görməsini arzulayaraq,

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qaçqınlar Üzrə Ali Komis-

sarına qaçqınların müdafiəsinə dair beynəlxalq konvensiyaların yerinə yetirilməsini müşahidə etməyin tapşırıldığı qeyd edərək və bu problemin həlli üçün görülən tədbirlərin koordinasiyasının səmərəliliyinin dövlətlərin Ali komissarla əməkdaşlığından asılı olduğunu etiraf edərək,

aşağıdakı sazişi bağlamışlar:

I FƏSİL Ümumi müddəalar

Maddə 1. «Qaçqın» anlayışının tərif

A. Bu Konvensiyada «qaçqın» dedikdə elə bir şəxs nəzərdə tutulur ki, o:

1) 1926-cı il 12 may və 1928-ci il 30 iyun sazişlərin, 1933-cü il 28 oktyabr və 1938-ci il 10 fevral konvensiyalarına, 1939-cu il 14 sentyabr Protokoluna və ya Beynəlxalq Qaçqınlar Təşkilatının nizamnaməsinə görə qaçqın sayılmışdır:

Beynəlxalq Qaçqınlar Təşkilatının öz fəaliyyəti dövründə qaçqın sayılmaq hüququndan imtina haqqında çıxardığı qərarlar bu bölmənin 2-ci bəndində müəyyənləşdirilmiş şərtlərə uyğun gələn şəxslərə qaçqın statusu verilməsinə mane olmur:

2) 1951-ci il yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr nəticəsində və irqi, dini əlamət, vətəndaşlıq, müəyyən sosial qrupa mənsubiyyət və ya siyasi əqidə üzündən təqib qurbanı olmaq barədə tam əsaslı ehtiyatlara görə vətəndaşı olduğu ölkədən kənardadır və həmin ölkənin himayəsindən istifadə edə bilmir və ya bu cür ehtiyatlar üzündən istifadə etmək istəmir: və ya müəyyən vətəndaşlığı olmadan və həmin hadisələr nəticəsində əvvəl adətən yaşadığı ölkədən kənar qalaraq bu cür ehtiyat-

lar üzündən oraya qayıda bilmir.

Əgər şəxs bir neçə ölkənin vətəndaşıdırsa, «vətəndaşı olduğu ölkə» ifadəsi onun vətəndaşı olduğu ölkələrin hər birini nəzərdə tutur və belə şəxs tam əsaslı ehtiyatlardan irəli gələn heç bir həqiqi səbəb olmadan vətəndaşı olduğu ölkələrdən birinin himayəsinə müraciət etməsə, vətəndaşı olduğu ölkənin himayəsindən məhrum sayılır.

B. 1) Bu Konvensiya 1-ci maddənin A bölməsində işlədilən «1951-ci il yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr» sözləri ya

a) «1951-ci il yanvarın 1-dək Avropada baş vermiş hadisələr», və ya

b) «1951-ci il yanvarın 1-dək Avropada və ya digər yerlərdə baş vermiş hadisələr deməkdir»: Razılığa gələn hər dövlət bu konvensiya əsasında üzərinə götürdüyü öhdəliklər barədə göstərilən mənalardan hansısa tərəfdar olduğunu imzalama, ratifikasiya və ya qoşulma məqamında daqiq göstərəcəkdir.

2) «a» alternativini qəbul etmiş razılığa gələn dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibini xəbərdar etməklə istənilən vaxt «b» alternativini qəbul edərək öz üzərinə götürdüyü öhdəliklərin əhatə dairələrini genişləndirə bilər»

B. Bu Konvensiyanın A bölməsinə uyğun gələn şəxsə bu Konvensiyanın müddəaları aşağıdakı hallarda daha şamil edilmir:

1) o, vətəndaşı olduğu ölkənin himayəsindən yenidən könüllü istifadə etdikdə: və ya

2) öz vətəndaşlığından məhrum olub yenidən könüllü əldə etdikdə: və ya

3) yeni vətəndaşlıq əldə etdikdə və yeni vətəndaşı olduğu ölkənin himayəsindən istifadə etdikdə: və ya

4) təqibdən ehtiyat etdiyinə görə tərk etdiyi və ya hüdu- larından kənar qaldığı ölkədə yenidən könüllü məskunlaş- dıqda: və ya

5) Qaçqın kimi tanınmasına əsas vermiş hallar artıq möv- cud olmadığına görə vətəndaşı olduğu ölkənin himayəsindən daha imtina edə bilmədikdə:

əgər bu maddənin A bölməsinin 1-ci bəndinə uyğun gələn qaçqınlar vətəndaşı olduqları ölkənin himayəsindən imtina etmək üçün əvvəlki təqiblərdən irəli gələn kifayət əsas gətirə bilirlərsə, bu bəndin müddəaları onlara tətbiq olunmur:

6) Vətəndaşlığı olmayan şəxs olaraq, qaçqın kimi tanın- masına əsas vermiş hallar artıq mövcud olmadığına görə, əv- vəllər daimi məskunlaşdığı ölkənin himayəsindən daha imtina edə bilmədikdə:

əgər bu maddənin A bölməsinin 1-ci bəndinin tərifinə uyğun gələn qaçqınlar əvvəllər daimi məskunlaşdığı ölkəyə qayıtmaqdan imtina etmək üçün əvvəlki təqiblərdən irəli gə- lən kifayət əsas gətirə bilirlərsə, bu bəndin müddəaları onlara tətbiq olunmur.

Q. Bu Konvensiyanın müddəaları hazırda Birləşmiş Mil- lətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarından başqa, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının digər orqanlarının və ya idarə- lərinin himayəsindən və ya yardımından istifadə edən şəxslərə şamil olunmur.

Əgər bu şəxslərin vəziyyəti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi tərəfindən qəbul edilmiş qərarlara uyğun olaraq qəti nizamlanana qədər onlara göstərilən himayə və ya yardım hər hansı səbəbdən kəsilməmişdirsə, bu şəxslər avtomatik olaraq bu Konvensiyadan irəli gələn hüquqları əldə edirlər.

D. Bu Konvensiyanın müddəaları yaşadıkları ölkənin sə-

lahiyyətli hakimiyyət orqanlarının bu ölkənin vətəndaşlığı ilə bağlı hüquq və vəzifələrin şamil olunduğunu təsdiq etdiyi şəxsləri əhatə etmir.

E. Bu Konvensiyanın müddəaları barədə aşağıdakıları eh- timal etmək üçün ciddi əsasların olduğu şəxslərə şamil edil- mir:

a) sülh əleyhinə cinayətlər, hərbi cinayətlər və ya insanlıq əleyhinə cinayətlər barədə tərtib olunmuş beynəlxalq aktlarda həmin cinayətlərə verilmiş tərifi uyğun olaraq bu cür cinayət- lər törətmişlər:

B) sığındıqları ölkədən kənar və qaçqın kimi bu ölkəyə buraxılmazdan əvvəl qeyri-siyasi xarakterli ağır cinayət törət- mişlər:

V) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının məqsəd və prinsiplərinə zidd əməllər törətmişlər.

Maddə 2. Ümumi öhdəliklər

Hər bir qaçqının öz qaldığı ölkənin qanunlarına və sərəncamlarına, həmçinin ictimai qaydanı qorumaq üçün götürülən tədbirlərinə tabe olmaq barədə öhdəlikləri vardır.

Maddə 3. Ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi

Razılığa gələn dövlətlər bu Konvensiyanın müddəalarını qaçqınlara irqi, dini əlamətə və ya mənşəcə mənsub olduğu ölkəyə görə heç bir ayrı-seçkilik qoymadan tətbiq edəcəklər.

Maddə 4. Dini etiqad

Razılığa gələn dövlətlər ərazilərində olan qaçqınların öz di-

ninə etiqad etmək və öz uşaqlarına dini tərbiyə vermək azadlığı baxımından onlara ən azı öz vətəndaşlarının malik olduğu əlverişli şəraiti yaradacaqlar.

Maddə 5. Bu Konvensiyadan asılı olmayaraq verilmiş hüquqlar

Bu Konvensiyanın heç bir müddəası razılığa gələn hər hansı dövlətin qaçqınlara bu Konvensiyadan asılı olmayaraq verdiyi heç bir hüquq və üstünlüyü pozmur

Maddə 6. « Eyni vəziyyətdə» ifadəsi

Bu Konvensiyada «eyni vəziyyətdə» ifadəsi o deməkdir ki, qaçqın, əgər, o, qaçqın olmasaydı, müvafiq hüquqdan istifadə etmək üçün uyğun gəlməli olduğu hər hansı tələblərə (o cümlədən ölkədə qalmaq və ya yaşamaq müddətinə və şərtlərinə aid tələblərə) uyğun gəlməlidir, amma o tələblər istisna təşkil edir ki, öz xarakterinə görə onları qaçqın yerinə yetirməyə qadir deyildir.

Maddə 7. Qarşılıq prinsipindən istisna

1. Bu Konvensiyaya əsasən qaçqınlara daha əlverişli hüquqi vəziyyət yaradılması hallarından başqa, Razılığa gələn Dövlət onları ümumiyyətlə, əcnəbilərin istifadə etdiyi vəziyyəti yaradacaqdır.

2. Razılığa gələn Dövlətlərin ərazisində yaşamalarının üç ili başa çatdıqdan sonra bütün qaçqınlar qanunvericilik yolu ilə müəyyənləşdirilmiş qarşılıq tələbindən azad olunacaqlar.

3. Razılığa gələn Dövlət bu Konvensiyanın qüvvəyə minməyi gündəlik qaçqınların həmin dövlət barədə heç bir qarşılıq olmadan ixtiyarları çatan hüquq və vəzifələri onlara bundan

sonra da verəcəklər.

4. Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınlara 2 və 3-cü bəndlərə müvafiq surətdə ixtiyarları çatan hüquq və üstünlüklər verilməsinə, 2 və 3-cü bəndlərdə nəzərdə tutulmuş şərtlərə uyğun gəlməyən qaçqınların qarşılıq tələbindən azad edilməsinə xeyirxah münasibət bəsləyəcəklər.

5. 2-ci və 3-cü bəndlərin müddəaları həm bu Konvensiyanın 13, 18, 19, 21 və 22-ci maddələrində sadalan hüquq və üstünlüklərə, həm də bu Konvensiyada nəzərdə tutulmayan hüquq və üstünlüklərə tətbiq olunur.

Maddə 8. Müstəsna tədbirlərdən istisna

Razılığa gələn Dövlətlər xarici dövlət vətəndaşlarının əmlakı və mənafeləri barədə tətbiq edilə bilən müstəsna tədbirləri rəsmən həmin dövlətin vətəndaşları olan qaçqınlar barədə yalnız onların vətəndaşlığını əsas götürməklə tətbiq etməyəcəklər. Bu maddədə ifadə edilən ümumi prinsipin tətbiqinə yol verməyən qanunvericiliyi olan Razılığa gələn Dövlətlər müvafiq hallarda bu cür qaçqınların mənafeyi naminə istisnalar müəyyənləşdirəcəklər.

Maddə 9. Müvəqqəti tədbirlər

Bu Konvensiyanın hər bir müddəası Razılığa gələn Dövləti müharibə dövründə fəvqəladə və müstəsna hallar yarandıqda dövlət təhlükəsizliyi naminə bu və ya digər müəyyən şəxs barədə lazım bildiyi müvəqqəti tədbirləri tətbiq etmək, özü də onun həqiqətən qaçqın olduğunu aydınlaşdıranadək və onun barədə həmin tədbirlərin tətbiqini davam etdirməsinin dövlət təhlükəsizliyi naminə zəruri olduğunu müəyyənləşdirənədək tətbiq etmək hüququndan məhrum etmir.

Maddə 10. Yaşayış fasiləsizliyi

1. Əgər qaçqın ikinci dünya müharibəsi dövründə deportasiya olunmuşsa və Razılığa gələn Dövlətlərdən birinin ərazisinə çıxarılaraq orada məskunlaşmışsa, bu məcburi qalma müddəti şəxsin həmin ərazidə qanuni yaşaması hesab olunur.

2. Əgər qaçqın ikinci dünya müharibəsi dövründə deportasiya olunmuşsa və daimi yaşayış üçün məskunlaşmaq məqsədilə bu Konvensiya qüvvəyə minənə qədər oraya qayıtmışsa, bu deportasiyaya qədərki və sonrakı yaşayış müddəti yaşayış fasiləsizliyinin tələb edildiyi bütün hallarda bir fasiləsiz müddət sayılacaqdır.

Maddə 11. Dənizçi Qaçqınlar

Əgər qaçqınlar Razılığa gələn Dövlətlərdən birinin bayrağı altında üzən gəmilərin heyətlərində normal qulluq edən şəxslədirsə, onda bu dövlət həmin şəxslərin öz ərazisində məskunlaşmasını asanlaşdırmaq məqsədi ilə onlara yol sənədlərinin və ya öz ərazisinə müvəqqəti daxil olmaq hüququnun verilməsinə xeyrixah münasibət bəsləyəcəklər.

II FƏSİL

Hüquqi şəxs

Maddə 12. Şəxsi status

1. Qaçqının şəxsi statusu onun daimi yaşadığı ölkənin qanunları ilə, əgər belə ölkə yoxdursa, yaşadığı ölkənin qanunları ilə müəyyənləşdirilir.

2. Qaçqının şəxsi statusu ilə bağlı əvvəllər əldə etdiyi hü-

quqlara, o cümlədən nigahdan irəli gələn hüquqlarına Razılığa gələn Dövlətlər tərəfindən bu dövlətin qanunları ilə müəyyənləşdirilmiş rəsmiyyət lazım gələrsə, həmin rəsmiyyət icra edildikdən sonra riayət olunacaqdır, bir şərtlə ki, müvafiq hüquq həmin şəxs qaçqın olmasaydı, onun bu dövlətin qanunları ilə tanına bilən hüquqlarından biri olsun.

Maddə 13. Daşınar və daşınmaz əmlak

Razılığa gələn Dövlətlər daşınar və daşınmaz əmlakın əldə edilməsi və bununla bağlı digər hüquqlar barədə, həmçinin daşınar və daşınmaz əmlaka dair icarə müqavilələri və digər müqavilələr barədə qaçqınlara mümkün qədər daha əlverişli şərait, hər hansı əcnəbilərin eyni vəziyyətdə adətən istifadə etdikləri şəraitdən az əlverişli olmayan şərait yaradacaqlar.

Maddə 14. Müəllif və sənaye hüquqları

İxtiralar, çertyojlar və modellər, ticarət markaları, firma adları ilə bağlı hüquqlar, ədəbi, bədii və elmi əsərlərə hüquqlar qəbilindən olan sənaye hüquqlarına gəlincə, qaçqınlara adətən yaşadıkları ölkədə həmin ölkənin vətəndaşları ilə eyni himayə göstəriləcəkdir. Razılığa gələn hər hansı digər Dövlətin ərazisində onlara adətən yaşadıkları ölkənin vətəndaşları ilə eyni himayə göstəriləcəkdir.

Maddə 15. Assosiasiya hüququ

Razılığa gələn Dövlətlər onların ərazisində qanuni yaşayan qaçqınlar siyasi xarakter daşımayan və mənfəət götürmək məqsədi güdməyən assosiasiyalar, həmkarlar ittifaqları barədə eyni vəziyyətdə olan xarici dövlət vətəndaşlarının şəraitinə uyğun ən əlverişli şərait yaradacaqlar.

Maddə 16. Məhkəməyə müraciət hüquq

1. Hər hansı qaçqın Razılığa gələn bütün Dövlətlərin ərazilərində məhkəmələrə sərbəst müraciət etmək hüququna malikdir.

2. Hər bir qaçqın adətən yaşadığı Razılığa gələn Dövlətin ərazisində məhkəməyə müraciət etmək hüququ barədə, o cümlədən hüquqi yardım göstərilməsi və məhkəmə xərcləri ödəməkdən azad edilmək (cautio judicatum solvi) məsələlərində vətəndaşlar ilə eyni şəraitə malik olacaqdır.

3. Hər bir qaçqına, onun adətən yaşadığı ölkədən savayı, bütün qalan ölkələrdə 2-ci bənddə sadalanmış məsələlər barədə adətən yaşadığı ölkənin vətəndaşları ilə eyni şərait yaradılacaqdır.

III FƏSİL

Gəlir gətirən məşğuliyyət

Maddə 17. Muzdlu iş

1. Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınlara onların muzdlu işləmək hüququ barədə eyni vəziyyətdə xarici dövlətlərin vətəndaşları üçün yaradılan ən əlverişli hüquqi şərait yaradacaqlar.

2. Hər halda əcnəbilərə və ya əcnəbilərin muzdlu işə götürülməsinə aid olan və daxili əmək bazarını qorumaq məqsədilə tətbiq edilən məhdudiyət tədbirləri bu Konvensiyanın qüvvəyə mindiyi gündə müvafiq razılığa gələn Dövlətdə həmin tədbirlərin şamil edilmədiyi və ya aşağıdakı şərtlərdən birinə uyğun gələn qaçqınlara tətbiq olunmayacaqdır:

a) Ölkənin hüduqları daxilində azı üç il yaşayırlar;

b) Arvadı (əri) yaşadığı ölkənin vətəndaşıdır. Əgər qaç-

qın öz ailəsini tərk etmişdirsə, bu qərara istinad edə bilməz;

v) Bir və ya bir neçə uşağı yaşadığı ölkənin vətəndaşıdır.

3. Razılığa gələn Dövlətlər bütün qaçqınların, o cümlədən işçi qüvvəsini cəlb etmə proqramlarının yerinə yetirilməsi qaydasında və ya immiqrasiya planlarına müvafiq surətdə onların ərazisinə daxil olmuş qaçqınların muzdlu işləmək hüquqlarının vətəndaşların hüquqları ilə bərabərləşdirilməsinə xeyirxah münasibət bəsləyəcəklər.

Maddə 18. Öz müəssisəsində iş

Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınlara müstəqil surətdə kənd təsərrüfatı, sənaye, sənətkarlıq və ticarətlə məşğul olmaq hüququ, həmçinin ticarət və sənaye ortaqlıqları təsis etmək hüququ barədə mümkün qədər daha əlverişli hüquqi şərait, hər halda eyni vəziyyətdə əcnəbilər üçün adətən yaradılan şərait qədər əlverişli hüquqi şərait yaradacaqlar.

Maddə 19. Sərbəst peşələr.

1. Razılığa gələn hər Dövlət öz ərazisində qanuni yaşayan və bu dövlətin səlahiyyətli hakimiyyət orqanları tərəfindən tanınmış diplomu olan, sərbəst peşələrlə məşğul olmaq istəyən qaçqınlara mümkün qədər daha əlverişli hüquqi şərait, hər halda eyni vəziyyətdə əcnəbilər üçün adətən yaradılan şərait qədər əlverişli hüquqi şərait yaradacaqdır.

2. Razılığa gələn Dövlətlər beynəlxalq münasibətləri üçün məsuliyyət daşıdıqları metropoliyadan kənar ərazisində bu cür qaçqınların yerbəyer olmasını təmin etmək üçün öz qanunlarının və konstitusiyalarının yol verdiyi bütün tədbirləri görəcəklər.

IV FƏSİL

Sosial himayə

Maddə 20. Pay sistemi

Qıt ərzaq mallarının ümumi bölgüsünü tənzimləyən, bütün əhali üçün məcburi olan pay sisteminin mövcud olduğu yerlərdə bu cür sistem qaçqınlara vətəndaşlarla bərabər əsaslarla tətbiq edilir.

Maddə 21. Mənzil məsələsi

Mənzil məsələsi qanunlarla və ya sərəncamlarla tənzimləndiyinə görə, yaxud dövlət hakimiyyəti orqanlarının nəzarəti altında olduğuna görə Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazisində qanuni yaşayan qaçqınlara mümkün qədər daha əlverişli hüquqi şərait, hər halda eyni vəziyyətdə olan əcnəbilər üçün adətən yaradılan şərait hüquqi şərait yaradacaqlar.

Maddə 22. Xalq təhsili

1. Razılığa gələn Dövlətlər ibtidai təhsil barədə qaçqınlara vətəndaşları ilə eyni hüquqi şərait yaradacaqlar.

2. Razılığa gələn Dövlətlər ibtidai təhsildən əlavə, xalq təhsilinin digər növləri, o cümlədən təhsil almaq imkanı, xarici attestatların, diplomların və dərəcələrin tanınması, təhsil almaq hüququ üçün haqdan və rüsumdan azad edilmə, həmçinin təqaüdlərin verilməsi barədə qaçqınlara mümkün qədər daha əlverişli hüquqi şərait, hər halda eyni vəziyyətdə əcnəbilər üçün yaradılan şərait qədər əlverişli hüquqi şərait yaradacaqlar.

Maddə 23. Hökumət yardımı

Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınlara öz vətəndaşlarına verilən hökumət yardımı və kö-

məyi barədə eyni şərait yaradacaqlar.

Maddə 24. Əmək qanunvericiliyi və sosial təminat.

1. Aşağıdakı məsələlər barədə Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınlara vətəndaşları üçün yaradılan şəraiti yaradacaqlar:

a) əmək haqqı, o cümlədən əmək haqqının bir hissəsi kimi ailə müavinəti, iş gününün müddəti, əsas vaxtdan əlavə iş, ödənişli məzuniyyətlər, evdə iş üçün məhdudiyət, muzzla işləyən şəxslərin minimum yaşı, şagirdlik və peşə hazırlığı, qadınların və yeniyetmələrin əməyi, kollektiv müqavilələrin üstünlüklərindən istifadə-bu məsələlərin qanunlar və sərəncamlarla nizamlanan və inzibati hakimiyyət tərəfindən nəzarət edilən hissəsində;

b) sosial təminat (işdə bədbəxt hadisələrə, peşə xəstəliklərinə, analığa, xəstəliyə, əlilliyə, qocalığa, ölümə, işsizliyə, ailə barədə vəzifələrə dair qanunlar, daxili qanunlara və sərəncamlara uyğun olaraq sosial təminat sistemində nəzərdə tutulan digər hallar), aşağıdakı məhdudiyətlərlə:

I) əldə edilmiş hüquqların və əldə edilmək prosesində olan hüquqların saxlanılmasının lazımı qaydada mövcud ola bilər;

II) yaşadıkları ölkənin qanun və ya sərəncamlarında tamamilə dövlət vəsaiti hesabına ödənilən tam və ya qismən muavinətin və normal pensiya almaq üçün tələb edilən ödənişlərə dair şərtlərin hamısını yerinə yetirməmiş şəxslərə ödənilən müavinətlərin alınmasının xüsusi qaydası nəzərdə tutula bilər.

2. İşdə bədbəxt hadisə və ya peşə xəstəliyi nəticəsində qaçqının ölümü üçün kompensasiya hüququndan istifadə edən şəxsin Razılığa gələn Dövlətin ərazisində yaşamaması onun bu hüququna təsir göstərmir.

3. Razılığa gələn Dövlətlər əldə edilmiş hüquqların və əldə edilmək prosesində olan hüquqların saxlanması barədə öz aralarında bağladıkları və ya gələcəkdə bağlaya biləcəkləri sazişlərdən irəli gələn sosial təminat barədə üstünlükləri qaçqınlara yalnız həmin sazişləri imzalamış dövlətlərin vətəndaşlarına tətbiq olunan şərtləri gözləməklə verəcəklər.

4. Razılığa gələn Dövlətlər öz aralarında və müqavilədə iştirak etməyən dövlətlər arasında hər an qüvvədə ola bilən bu cür sazişlərdən irəli gələn üstünlüklərin mümkün olduğu qədər qaçqınlara verilməsi məsələsinə xeyirxah münasibət bəsləyəcəklər.

V FƏSİL

İnzibati tədbirlər.

Maddə 25. İnzibati kömək

1. Qaçqınların hər hansı hüquqdan istifadə etməsi üçün onların müraciət edə bilmədikləri xarici dövlətin hakimiyyət orqanlarının köməyinin tələb olunduğu hallarda bu qaçqınların öz ərazisində yer vermiş Razılığa gələn Dövlətlər tədbirlər görəcəklər ki, həmin dövlətin hakimiyyət orqanları və ya hər hansı beynəlxalq qurum onlara bu cür kömək göstərsinlər.

2. 1-ci bənddə göstərilən hakimiyyət orqanları və ya beynəlxalq qurum qaçqınları vətəndaşı olduqları dövlətlərin hakimiyyət orqanları tərəfindən və ya onların vasitəsilə adətən əcnəbilərə verilən sənədlər və vəsiqələr ilə təhciz edəcək, yaxud öz nəzarətləri altında bunu təmin edəcəklər.

3. Bu qaydada verilən sənədlər və vəsiqələr vətəndaşı olduqları dövlətlərin hakimiyyət orqanları tərəfindən və ya onların vasitəsilə əcnəbilərə verilən rəsmi sənədləri əvəz edəcək və

onların etibarsızlığı sübut olunmadıqca etibarlı sayılacaqdır.

4. Binəsilərə verilən xüsusi güzəştlər istisna olmaqla, bu maddədə sadalanan xidmətlərə görə haqq alınır; lakin bu haqq kiçik olacaq və eyni xidmətlər üçün ölkənin vətəndaşlarından alınan haqqa uyğun olacaqdır.

5. Bu maddənin müddəaları 27 və 28-ci maddələrin müddələrinə toxunmur.

Maddə 26. Hərəkət sərbəstliyi

Hər bir Razılığa gələn Dövlət öz ərazisinə qanuni yaşayan qaçqınlara eyni vəziyyətdə adətən tətbiq olunan bütün qaydaları gözləmək şərti ilə ərazisi hüduqlarında yaşayış yeri seçmək hüququ və sərbəst hərəkət etmək hüququ verəcəkdir.

Maddə 27. Şəxsiyyət vəsiqəsi

Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində olan və etibarlı yol sənədləri olmayan qaçqınlara şəxsiyyət vəsiqəsi verəcəkdir.

Maddə 28. Yol sənədləri

1. Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınlara dövlət təhlükəsizliyinin və ictimai qaydanın qorunması mülahizələrini nəzərə almaqla öz ərazilərindən kənarında hərəkət etmək üçün yol sənədləri verəcəklər; həmin sənədlərə bu Konvensiyaya əlavə edilmiş qaydalar tətbiq olunacaqdır. Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində olan hər hansı digər qaçqına bu cür yol sənədləri verə bilərlər; o cümlədən onlar öz ərazilərində olan və qanuni yaşadıkları ölkədə yol sənədi almaq imkanına malik olmayan qaçqınlara bu cür yol sənədləri verilməsi məsələsinə xeyirxah münasibət bəsləyəcəklər.

2. Əvvəlki beynəlxalq sazişlərin iştirakçıları tərəfindən həmin sazişlərə əsasən qaçqınlara verilmiş yol sənədlərini Razılığa gələn Dövlətlər sanki bu maddəyə əsasən verilmiş yol

sənədləri hesab edəcəklər.

Maddə 29. Vergilər

1. Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınların üzərinə eyni şəraitdə vətəndaşlarından tutduqları və ya tuta biləcəkləri gömrük haqqından, rüsumlardan və ya vergilərdən əlavə və ya yuxarı gömrük haqqı, rüsumlar və ya vergilər qoymayacaqlar.

2. Əvvəlki bəndin müddəaları əcnəbilərə inzibati sənədlərin, o cümlədən şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsi üçün rüsumlara dair qanunların və sərəncamların qaçqınlara tətbiqini qətiyyənlə istisna etmir.

Maddə 30. Əmlakın aparılması

1. Öz qanunlarına və sərəncamlarına uyğun olaraq Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınların özləri ilə onların ərazisinə gətirdikləri əmlakı məskunlaşmaq üçün daxil olmaq hüququ verilmiş başqa ölkəyə aparmasına icazə verəcəklər.

2. Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınlara daxil olmaq hüququ verilmiş başqa ölkələrdə, məskunlaşmaq üçün lazım olan əmlakı, harada olursa-olsun, aparmağa icazə verilməsi barədə qaçqınların vəsatətlərinə xeyirxah münasibət bəsləyəcəklər.

Maddə 31. Onlara sığınacaq verən ölkədə qanunsuz qalan qaçqınlar.

1. Razılığa gələn Dövlətlər bilavasitə həyat və ya azadlıq üçün I-ci maddədə nəzərdə tutulan təhlükənin mövcud olduğu ərazidən icazəsiz onların ərazisinə daxil olan və ya ərazisində qalan qaçqınlara buna görə tənbeh tədbirləri tətbiq etməyəcəklər, bu şərtlə ki, həmin qaçqınlar ləngimədən özləri hakimiyyət orqanlarına müraciət edərək qanunsuz daxil olmalarını və ya qalmalarının səbəblərini qənaətbəxş izah etsinlər.

2. Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınların hərəkət sərbəstliyini zərurətlə irəli gəlməyən məhdudiyətlərlə azaltmayacaqlar; belə məhdudiyətlər yalnız bu qaçqınların həmin ölkədə statusu tənzimlənməyə qədər və ya onlar başqa ölkəyə daxil olmaq hüququ əldə etməsi üçün onlara kifayət qədər vaxt verəcək və lazım olan bütün şəraiti yaradacaqlar.

Maddə 32. Ölkədən çıxarma

1. Razılığa gələn Dövlətlər öz ərazilərində qanuni yaşayan qaçqınları yalnız dövlət təhlükəsizliyinin və ictimai asayişin qorunması səbəblərinə görə ölkədən çıxaracaqlar.

2. Bu cür qaçqınlar yalnız məhkəmə qaydasında qəbul edilən qərarların icrası naminə çıxarılaçaqlar. Dövlət təhlükəsizliyi ilə bağlı üzürlü mülahizələrin olduğu hallardan başqa, qaçqınlara özlərinə bəraət qazandırmaq üçün sübutlar təqdim etmək və lazımı instansiyalara və ya bu instansiyalar tərəfindən xüsusi təyin olunmuş şəxsə və ya şəxslərə şikayət etmək, həmçinin bu məqsədlə öz nümayəndələrini təyin etmək hüququ veriləcəkdir.

3. Razılığa gələn Dövlətlər bu cür qaçqınlara digər ölkəyə daxil olmağa qanuni hüquq almaq üçün kifayət qədər vaxt verəcəklər. Razılığa gələn Dövlətlər bu müddət ərzində zəruri saydıqları daxili xarakterli tədbirləri tətbiq etmək hüququnu saxlayırlar.

Maddə 33. Qaçqınların gəldikləri ölkəyə göndərilməsinin və ya məcburi qaytarılmasının qadağan olunması

1. Razılığa gələn Dövlətlər irqi, dini, vətəndaşlıq, müəyyən sosial qrupa mənsubiyyət, siyasi əqidə səbəblərinə görə həyat və ya azadlığını təhlükə gözləyən ölkənin sərhədlərinə heç vaxtla göndərməyəcək və ya qaytarmayacaqlar.

2. Lakin bu qərar üzürlü səbəblərə görə qaldıqları ölkənin təhlükəsizliyi üçün qorxulu sayılan və ya xüsusilə ağır cinayət törətdiyinə görə məhkəmənin qüvvəyə minmiş hökmü ilə məhkum olunmuş və ölkə üçün ictimai təhlükə törədən qaçqınlara şamil edilməz.

Maddə 34. Təbəəliyə götürmə

Razılığa gələn Dövlətlər qaçqınların assimilyasiyasını və təbəəliyə götürülməsini imkan daxilində asanlaşdıracaqlar. O cümlədən, onlar təbəəliyə götürülmə üzrə karguzarlığı sürətləndirmək və bununla bağlı rüsum və xərcləri imkan daxilində azaltmaq üçün əllərindən gələni edəcəklər.

VI FƏSİL

Konvensiya tətbiqinə və keçid dövrünə aid müddəalar

Maddə 35. Milli hakimiyyət orqanları ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı arasında əməkdaşlıq

1. Razılığa gələn Dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarlığı ilə və ya onun funksiyalarının həvalə oluna biləcəyi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı orqanı ilə əməkdaşlıq etməyi, o cümlədən bu Konvensiyanın müddəalarının tətbiqini müşahidə vəzifələrini yerinə yetirməkdə onlara kömək göstərməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Ali Komissarlığına və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının onun yerini tuta biləcək hər hansı orqanına Birləşmiş Millətlər Təşkilatının müvafiq orqanlarına məruzələr təqdim etmək imkanı yaratmaq üçün Razılığa gələn Dövlətlər onları aşağıdakı məsələlərə dair tələb etdikləri lazımı formada arayışlarla və statistika məlumatı ilə təmin etməyi öhdələrinə götürürlər:

- a) qaçqınların vəziyyəti,
- b) bu Konvensiyanın həyata keçirilməsi və
- v) qaçqınlar məsələsi ilə bağlı qüvvədə olan və sonralar qüvvəyə minə biləcək qanunlar, sərəncamlar və dekretlər.

Maddə 36. Milli qanunvericilik aktları haqqında məlumat

Razılığa gələn Dövlətlər bu Konvensiyanın həyata keçirilməsi məqsədi ilə qəbul etdikləri qanunların və sərəncamların mətnləri barədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə məlumat verəcəklər.

Maddə 37. Əvvəllər bağlanmış Konvensiyalar

Bu Konvensiyanın 28-ci maddəsinin 2-ci bəndi qüvvədə qalmaqla, bu Konvensiya onun iştirakçıları olan tərəflər üçün 5 iyul 1922-ci il, 31 may 1924-cü il, 12 may 1926-cı il, 30 iyun 1928-ci il və 30 iyul 1935-ci il aktlarını, 28 oktyabr 1933-cü il və 10 fevral 1938-ci il Konvensiyalarını, 14 sentyabr 1939-cu il Protokolunu və 15 oktyabr 1946-cı il Sazişini əvəz edir.

VII FƏSİL

Yekun müddəaları

Maddə 38. Mübahisələrin həlli

Bu Konvensiyanın təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı onun iştirakçıları arasında əmələ gələn mübahisələr başqa üsulla həll edilə bilmədikdə mübahisə edən hər hansı tərəfin tələbi ilə Beynəlxalq Məhkəməyə veriləcəkdir.

Maddə 39. İmzalanma, ratifikasiya, qoşulma

1. Bu Konvensiya 1951-ci il iyulun 28-də Cenevrədə imzalanmaq üçün açılacaq və bundan sonra Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi yanında depozitə qoyulacaqdır. Konvensiya 1951-ci il iyulun 28-dən avqustun 31-dək Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa bölməsinə imzalanmaq üçün açıq olacaq və 1951-ci il sentyabrın 17-dən 1952-ci il dekabrın 31-dək Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Mərkəzi İdarələrində imzalanmaq üçün yenidən açılacaqdır.

2. Bu Konvensiya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının üzvü olan bütün dövlətlər adından, həmçinin qaçqınların və apatridlərin statusu məsələsinə dair Səlahiyyətli nümayəndələrin konfransında iştirak etməyə dəvət olunmuş hər hansı dövlət və ya Baş Məclisin imzalamaq üçün açılacaqdır. Bu Konvensiya ratifikasiya olunmalıdır, həm də təsdiqnamələr Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin yanında depozitə qoyulacaqdır.

3. Bu Konvensiya bu maddənin 2-ci bəndində göstərilmiş dövlətlərin qoşulması üçün 1951-ci il iyulun 28-dən açıqdır. Qoşulmuş Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi yanında qoşulma aktının depozitə qoyulması yolu ilə həyata keçiriləcəkdir.

Maddə 40. Konvensiyanın ərazi tətbiqi haqqında qərarlar

1. Hər hansı dövlət bu Konvensiyanı imzalayarkən və ya ratifikasiya edərkən bəyan edə bilər ki, Konvensiyanın qüvvəsi beynəlxalq münasibətləri üçün həmin dövlətin məsuliyyət daşdığı ərazilərin hamısına və ya bəzilərində şamil olunacaqdır. Bu bəyanat Konvensiyanın bu dövlət üçün qüvvəyə mindiyi gün qüvvəyə minəcəkdir.

2. Hər hansı sonrakı məqamda Konvensiyanın qüvvəsinin bu cür şamil olunması Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə göndərilən bildiriş vasitəsilə elan edilməlidir və

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinin bu bildirişi aldığı gündən etibarən doxsanıncı gün və ya Konvensiyanın bu dövlət üçün qüvvəyə mindiyi gün (əgər bu tarix daha gecdirsə) qüvvəyə minəcəkdir.

3. İmzalanma, ratifikasiya və ya qoşulma zamanı bu Konvensiyanın şamil olunmadığı ərazilərə qaldıqda, hər hansı maraqlı dövlət bu Konvensiyanın qüvvəsinin həmin ərazilərə şamil olunması, həm də konstitusiyaya xarakterli səbəblərə görə ərazilərin hökumətlərinin razılığının tələb edildiyi hallarda bu cür razılıq alınmaqla şamil olunması üçün lazımı tədbirlərin görülməsi məsələsinə baxacaqdır.

Maddə 41. Federativ dövlətlər haqqında müddəalar

Federativ və ya qeyri-unitar dövlətlərə aşağıdakı müddəalar tətbiq olunacaqdır:

a) Bu Konvensiyanın federal qanunvericilik hakimiyyəti orqanının qanunvericilik yurisdiksiyasına aid olan maddələri barədə federal hökumətin öhdəlikləri göstərilən hüdudlarda bu Konvensiyanın federativ dövlət olmayan tərəflərinin öhdəliklərinə uyğun gələcəkdir;

b) Bu Konvensiyanın federasiyaya daxil olan və federasiyanın konstitusiyaya quruluşuna görə qanunvericilik tədbirləri görməyə borclu olmayan ştatların, əyalətlərin və ya kantonların qanunvericilik yurisdiksiyasına aid olan maddələrinə gəlincə, federal hökumət ilk imkan düşən kimi ştatların, əyalətlərin və ya kantonların müvafiq hakimiyyət orqanlarını həmin maddələrlə tanış edəcək və onlara öz münasibətini bildirəcəkdir.

v) Bu Konvensiyanın tərəfi olan federativ dövlətlər Razılığa gələn hər hansı digər Dövlətin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi vasitəsi ilə ona verilmiş tələbi ilə federasiyada və onun tərkib hissələrində Konvensiyanın hər hansı konkret

müddəası barədə mövcud olan qanunlar və praktika haqqında arayış verəcək, həm də bu müddəanın qanunvericilik yolu ilə və ya başqa yolla nə dərəcədə həyata keçirildiyini göstərəcəklər.

Maddə 42. Qeyd-şərtlər

1. İmzalanma, ratifikasiya və qoşulma zamanı hər bir dövlət Konvensiyanın 1, 3 və 4-cü maddələrindən, 16-cı maddəsinin 1-ci bəndindən, 33-cü maddəsindən və 36-46-cı maddələrindən başqa, bütün maddələrinə qeyd-şərtlər qoya bilərlər.

2. Bu maddənin 1-ci bəndinə müvafiq surətdə qeyd-şərt qoyulmuş hər hansı bir dövlət istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə bildiriş verməklə bu qeyd-şərt-dən imtina edə bilər.

Maddə 43. Qüvvəyə minmə

1. Bu Konvensiya altıncı təsdiqnamənin və ya qoşulma aktının depozitə qoyulduğu gündən etibarən doxsanıncı gün qüvvəyə minəcəkdir.

2. Altıncı ratifikasiya fərmanından və ya qoşulma aktından sonra Konvensiyanı ratifikasiya etmiş və ya ona qoşulmuş bütün dövlətlər üçün Konvensiya müvafiq dövlətin öz təsdiqnaməsini və ya qoşulma aktını depozitə qoyulduğu gündən etibarən doxsanıncı gün qüvvəyə minəcəkdir.

Maddə 44. Etibarsız elanetmə

1. Razılığa gələn hər hansı Dövlət istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə bildiriş göndərməklə bu Konvensiyanı etibarsız elan edə bilər.

2. Bu cür etibarsız elanetmə Razılığa gələn müvafiq Dövlət üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin bildirişi aldığı gündən bir il sonra qüvvəyə minəcəkdir.

3. 40-cı maddəyə əsasən bəyanat vermiş və ya bildiriş göndərmiş hər hansı dövlət bundan sonra istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə bildiriş göndərmək vasitəsilə bəyan edə bilər ki, bu Konvensiya Baş Katibin göstərilən bildirişi aldığı gündən bir il sonra müvafiq əraziyə şamil olunmayacaqdır.

Maddə 45. Yenidən baxılma

1. Razılığa gələn hər hansı Dövlət istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə bildiriş göndərməklə vasitəsilə bu Konvensiyaya yenidən baxılmasını tələb edə bilər.

2. Əgər bu cür tələblə bağlı hər hansı tədbirlərin görülməsi zərurəti yaransa, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi müvafiq tədbirləri tövsiyə edəcəkdir.

Maddə 46. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin göndərdiyi bildirişlər

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bütün üzvlərinə və üzvü olmayan, 39-cü maddədə göstərilən dövlətlərə aşağıdakılar barədə məlumat göndərəcəkdir:

a) 1-ci maddənin B bölməsinə əsasən daxil olmuş bəyanatlar və bildirişlər;

b) 39-cü maddədə nəzərdə tutulmuş imzalar, ratifikasiyalar və qoşulmalar;

v) 40-cü maddədə nəzərdə tutulmuş bəyanatlar və bildirişlər;

q) 42-ci maddədə nəzərdə tutulmuş qeyd-şərtlər və qeyd-şərtlərdən imtinalar;

ğ) 43-cü maddəyə uyğun olaraq bu Konvensiyanın qüvvəyə minməsi günü;

d) 44-cü maddədə nəzərdə tutulmuş etibarsız elanetmələr

və bildirişlər:

e) 45-ci maddəyə əsasən daxil olmuş yenidən baxılma tələbləri. Bunun təsdiqi üçün aşağıda imza edənlər lazımı qaydada vəkil olunaraq bu Konvensiyamı öz hökumətləri adından imzaladılar.

Min doqquz yüz əlli birinci il iyulun iyirmi səkkizində Cenevrədə ingiliscə və fransızca mətnləri eyni dərəcədə autentik olmaqla, tərtib edilmişdir. Bu nüsxə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının arxivində depozitə qoşulmuş, onun təsdiqlənmiş surətləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bütün üzvlərinə və üzvü olmayan 39-cu maddədə göstərilən dövlətlərə göndərilir.

QAÇQINLARIN STATUSU HAQQINDA 1967-Cİ İL PROTOKOLU

BU PROTOKOLUN İŞTİRAKÇISI OLAN DÖVLƏTLƏR, 951-ci il iyulun 28-də Cenevrədə imzalanmış Qaçqınların statusu haqqında Konvensiyanın (bundan sonra – «Konvensiya») yalnız 1951-ci ilin yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr nəticəsində qaçqına çevrilmiş şəxslərə şamil olunduğunu nəzərə alaraq, Konvensiya qəbul edildikdən sonra qaçqınlara aid yeni vəziyyətlərin yarandığını və ona görə də buna aidiyyəti olan qaçqınların Konvensiyanın təsirindən kənar qala bilməsini nəzərə alaraq, Konvensiyada verilən tərifə uyğun gələn bütün qaçqınların göstərilən 1951-ci il 1 yanvar tarixindən asılı olmayaraq bərabər statusa malik olması lüzumu nəzərə alınaraq, aşağıdakılar barədə razılığa gəlmişlər:

I maddə. Ümumi müddəalar

1. Bu Protokolun iştirakçısı olan Dövlətlər arasında verilmiş tərifə uyğun gələn qaçqınlara Konvensiyanın 2-34-cü maddələrini tətbiq etməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Bu Protokolun məqsədləri üçün “qaçqın” termini altında bu maddənin 3-cü bəndinin tətbiqi ilə bağlı hallar istisna olmaqla, Konvensiyanın I A(2) maddəsinin tərifini “1951-ci ilin yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr nəticəsində” sözləri və «...həmin hadisələr nəticəsində» sözlərini çıxarmaq şərti ilə uyğun gələn hər bir şəxs nəzərdə tutulur.

3. Bu Protokolu onun iştirakçısı olan dövlətlər, artıq Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər tərəfindən Konvensiyanın I B (1) (a) maddəsinə müvafiq surətdə bəyanat verilməsi halları istisna edilməklə, heç bir coğrafi, məhdudiyət qoymadan tətbiq edəcəklər. Həmçinin Protokol Konvensiyanın I B (2) maddəsinə müvafiq surətdə uzadılmadıqda da tətbiq edilir.

II maddə. Milli hakimiyyət orqanlarının Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə əməkdaşlığı.

1. Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarlığı ilə və ya onun funksiyalarının həvalə edilə biləcəyi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı digər qurumu ilə əməkdaşlıq etməyi, o cümlədən bu Protokolun müddələrinin tətbiqini müşahidə vəzifələrini yerinə yetirməkdə ona kömək göstərməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Ali Komissarlığa və ya onun funksiyalarının həvalə edilə biləcəyi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı digər qurumuna Birləşmiş Millətlər Təşkilatının səlahiyyətli orqanına məruzələr təqdim etmək imkanı yaratmaq üçün bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər onlara aşağıdakı məsələlərə dair tələb etdikləri informasiyanı və statistika məlumatını lazımı formada təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər:

- a) qaçqınların vəziyyəti;
- b) bu Protokolun yerinə yetirilməsi;
- v) qaçqınlara dair qüvvədə olan və ya sonralar qüvvəyə minə biləcək qanunlar, qərarlar və dekretlər.

III maddə. Milli qanunvericilik haqqında məlumat.

Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər bu Protokolun tətbiqini təmin etmək məqsədilə qəbul ediləcək qanunların və qərarların mətnləri barədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə məlumat verəcəklər.

IV maddə. Mübahisələrin həlli

Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər arasında Protokolun təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı yaranan mübahisələr başqa vasitələrlə həll oluna bilmədikdə, mübahisədə iştirak edən hər hansı tərəfin xahişi ilə Beynəlxalq Məhkəməyə verilir.

V maddə. Protokola qoşulma.

Bu Protokol Konvensiyanın iştirakçısı olan bütün dövlətlər adından, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının üzvü olan hər hansı dövlət, yaxud Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Məclisinin Protokola qoşulmağa dəvət etdiyi hər hansı ixtisaslaşmış qurumun üzvü və ya dövlət adından qoşulmaq üçün açıqdır. Qoşulma Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə qoşulma aktının saxlanmağa verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

VI maddə. Federativ dövlətlər haqqında maddə.

Federativ və qeyri-unitar tipli dövlətlərə aşağıdakı müddəalar tətbiq olunur:

a) Konvensiyanın bu Protokolun I-ci maddəsinin I-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan və federal qanunvericilik hakimiyyəti orqanlarının yurisdiksiyasına aid olan maddələri barədə federal dövlətin öhdəlikləri göstərilən hüdudlarda federativ dövlət olmayan iştirakçı dövlətlərin öhdəliklərinə uyğun gəlir.

b) Konvensiyanın bu Protokolun I-ci maddəsinin I-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan və federasiyaya daxil olan, federasiyanın konstitusiyasına uyğun olaraq qanunvericilik tədbirləri görməyə borclu olmayan ştatların, əyalətlərin kantonların qanunvericilik yurisdiksiyasına aid olan maddələrinə gəlinə, federal hökumət ilk imkan düşən kimi ştatların əyalətlərin və kantonların müvafiq hakimiyyət orqanlarını həmin maddələrlə tanış edir, bu zaman müsbət tövsiyələrini bildirirlər.

v) Bu Protokolun iştirakçısı olan federativ dövlət hər hansı digər federativ dövlətin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi vasitəsilə ona verilmiş tələbi ilə Konvensiyanın bu Protokolun I-ci maddəsinin I-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan hər hansı konkret müddəsi barədə federasiyada

və onun tərkib hissəsində mövcud olan qanunlar və praktika haqqında arayış təqdim edir, həm də bu müddəanın qanunvericilik yolu ilə və ya başqa yolla nə dərəcədə həyata keçirildiyini göstərirlər.

VII maddə. Qeyd-şərtlər və bəyanatlar

1. Qoşulma zamanı hər bir dövlət bu Protokolun 4-cü maddəsi barədə və bu Protokolun 1-ci maddəsinə uyğun olaraq Konvensiyanın 1, 2, 3, 16 (1) və 33-cü maddələrində göstərilən müddəalardan başqa, Konvensiyanın hər hansı müddəasının tətbiqi barədə qeyd-şərtlər ola bilər, bir şərtlə ki, Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətin qeyd-şərtləri Konvensiyanın şamil olduğu qaçqınlara şamil edilmir.

2. Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərin 42-ci maddəyə müvafiq surətdə qoyduqları qeyd-şərtlər, əgər götürülməyibsə, onların bu Protokol üzrə öhdəliklərinə şamil olunur.

3. Bu maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq qeyd-şərt qoyan hər bir dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının göndərək yolu ilə bu qeyd-şərti istədiyi vaxt götürə bilər.

4. Konvensiyada iştirak edən və bu Protokola qoşulan dövlətin Konvensiyanın 40-cı maddəsinin 1 və 2-ci maddələrinə müvafiq surətdə verdiyi bəyanat o halda bu Protokol barədə tətbiq edilən sayılır ki, qoşulma zamanı iştirakçı dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə onun əksi barədə bildiriş göndərmir. Konvensiyanın 40-cı maddəsi 2 və 3-cü bəndlərinin və 44-cü maddəsinin 3-cü bəndinin müddəaları bu Protokola da mutatis mutandis tətbiq edilən sayılır.

VIII maddə. Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol altıncı qoşulma aktının depozitə qoyulduğu gün qüvvəyə minir.

2. Altıncı qoşulma aktının depozitə qoyulmasından sonra Protokola qoşulan bütün dövlətlər üçün Protokol həmin dövlətlərin öz qoşulma aktının depozitə qoyulduğu gün qüvvəyə minir.

IX maddə. Etibarsız elan etmə

1. Protokolun iştirakçısı olan hər bir dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə bildiriş göndərməklə bu Protokolu istənilən vaxt etibarsız elan edə bilər.

2. Bu cür etibarsız elan etmə müvafiq iştirakçı dövlət üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Katibinin həmin bildirişi aldığı gündən bir il sonra qüvvəyə minir.

X maddə. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinin göndərdiyi bildirişlər

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibi yuxarıda 5-ci maddədə göstərilən bütün dövlətlərə bu Protokolun qüvvəyə minməsi, ona qoşulmalara, qeyd-şərtlər, qeyd-şərtlərin götürülməsi və onun etibarsız elan olunması, həmçinin onunla bağlı bəyanatlar və bildirişlər barədə məlumat verir.

XI maddə. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyinin arxivlərində depozitə qoyulma

İngilis, ispan, çin, rus və fransız dillərində mətnləri eyni dərəcədə autentik olan bu Protokolun Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi sədri və Baş Katibi tərəfindən imzalanmış surəti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının katibliyinin arxivində depozitə qoyulur. Baş Katib bu Protokolun təsdiqlənmiş surətlərini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bütün üzvlərinə və yuxarıda 5 maddədə göstərilmiş digər dövlətlərə göndərir.

(Kitabçanın cildi)

YOL SƏNƏDİ
(1951-Cİ İL 28 İYUL KONVENSIYASI)

№ _____

(1)

YOL SƏNƏDİ
(1951-ci il 28 iyul Konvensiyası)

Bu sənədin etibarlılıq müddəti, əgər o uzadılmamış və ya tənzimlənməmişə, _____ bitir.

Soyadı _____

Adı (adları) _____

Onu müşayət edirlər _____ uşaq (uşaqlar)

Bu sənəd yeganə bir məqsədlə, sahibinə milli pasport əvəzinə istifadə oluna bilən yol sənədi vermək məqsədilə verilmişdir. O, sahibinin milliyətinə zərər vurmur və heç vəhclə ona toxunmur.

Sənədin sahibinin _____

(hakimiyyət orqanları tərəfindən sənəd verilən ölkəni göstərməli)

_____ və ya əgər sonra daha gec tarix göstərilməmişə _____ qədər qayıtmağa icazəsi vardır.

(Sənəd sahibinin qayıda biləcəyi müddət üç aydan az olmalıdır)

Əgər sənədin sahibi bu sənədi verən ölkədə məskunlaşmışdırsa, yenidən səyahət etmək istədikdə yeni sənəd üçün yaşadığı

ölkənin səlahiyyətli hakimiyyət orqanlarına müraciət etməlidirlər.

(YENİ sənəd verən hakimiyyət orqanları köhnə yol sənədini alıb onu vermiş hakimiyyət orqanlarına qaytarmalıdır)¹

(Bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(2)

Anadan olduğu yer və _____

tarix _____

Məşguliyyəti _____

İndiki yaşayış yeri _____

Arvadının qızlıq soyadı və adı (adları) _____

Örinin soyadı və adı _____

Təsvir

Boyu _____

Saçları _____

Gözlərinin rəngi _____

Burnu _____

Sifətinin forması _____

¹ Mötərizdəki təklifi arzu edən dövlətlər salı bilərlər.

Sifətinin rəngi _____

Xüsusi əlamətləri _____

Sənədin Sahibini müşayət edən uşaqlar

Soyadı	Ad (adlar)	Doğulduğu Yer və tarix	Cins
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

*Lazım olmayanın üstündən xətt çəkməli
(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(3)

Sənəd sahibinin fotosəkli və sənədi verən
hakimiyət orqanlarının möhürü
sənəd sahibinin barmaqlarının izi (əgər tələb olunursa)

(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(4)

1. Bu sənəd aşağıdakı ölkələr üçün etibarlıdır:

2. Bu sənədin verilməsi üçün əsas olan sənəd və ya sənədlər

verilmişdir _____
tarix _____

Sənədin vermiş hakimiyət orqanlarının imzası və möhürü:
Rüsum ödənilmişdir

(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(5)

Sənədin müddətinin uzadılması və ya təzələnməsi

Rüsum ödənilmişdir: _____dən
_____qədər

Tərtib edilmişdir _____ Tarix _____

Bu sənədin müddətini uzadan və ya
təzələyən hakimiyyət orqanlarının
imzası və möhürü

Sənədin müddətinin uzadılması
və ya təzələnməsi

Rüsum ödənilmişdir: _____dən
_____qədər

Tərtib edilmişdir _____ Tarix _____

Bu sənədin müddətini uzadan və ya
təzələyən hakimiyyət orqanlarının
imzası və möhürü

(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(6)

Sənədin müddətinin uzadılması
və ya təzələnməsi

Rüsum ödənilmişdir: _____dən
_____qədər

Tərtib edilmişdir _____ Tarix _____

Bu sənədin müddətini uzadan və ya təzələyən hakimiyyət
orqanlarının imzası və möhürü

Sənədin müddətinin uzadılması
və ya təzələnməsi

Rüsum ödənilmişdir: _____dən
_____qədər

Tərtib edilmişdir _____ Tarix _____

Bu sənədin müddətini uzadan və ya
təzələyən hakimiyyət orqanlarının imzası
və möhürü

(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır)

(7-32)
Vizalar

Bu sənədin sahibinin soyadı hər bir vizada təkrar olunmalıdır.

(bu sənəddə cild nəzərə alınmadan _____ səhifə vardır.)

III ƏLAVƏ

Qaçqınların statusu haqqında 1967-ci il Protokolu*

BU PROTOKOLUN İŞTİRAKÇISI OLAN DÖVLƏTLƏR,

1951-ci il iyulun 28-də Cenevrədə imzalanmış Qaçqınların statusu haqqında Konvensiyanın (bundan sonra - «Konvensiya») yalnız 1951-ci ilin yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr nəticəsində qaçqına çevrilmiş şəxslərə şamil olduğunu nəzərə alaraq, Konvensiya qəbul edildikdən sonra qaçqınlara aid yeni vəziyyətlərin yarandığını və ona görə də buna aidiyyəti olan qaçqınların Konvensiyanın təsirindən kənar qala bilməsini nəzərə alaraq, Konvensiyada verilən tərifə uyğun gələn bütün qaçqınların göstərilən 1951-ci il 1 yanvar tarixindən asılı olmayaraq bərabər statusa malik olması lüzumu nəzərə alınaraq, aşağıdakılar barədə razılığa gəlmişlər:

I maddə. Ümumi müddəalar

1. Bu Protokolun iştirakçısı olan Dövlətlər arasında verilmiş tərifə uyğun gələn qaçqınlara Konvensiyanın 2-34-cü maddələrini tətbiq etməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Bu Protokolun məqsədləri üçün “qaçqın” termini altında bu maddənin 3-cü bəndinin tətbiqi ilə bağlı hallar istisna olmaqla, Konvensiyanın I A(2) maddəsinin tərifini “1951-ci ilin yanvarın 1-dək baş vermiş hadisələr nəticəsində” sözləri və «...həmin hadisələr nəticəsində» sözlərini çıxmaq şərti ilə uyğun gələn hər bir şəxs nəzərdə tutulur.

3. Bu Protokolu onun iştirakçısı olan dövlətlər, artıq Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər tərəfindən Konvensiyanın

iB (1) (a) maddəsinə müvafiq surətdə bəyanat verilməsi halları istisna edilməklə, heç bir coğrafi məhdudiyət qoymadan tətbiq edəcəklər. Həmçinin Protokol Konvensiyanın 1 B (2) maddəsinə müvafiq surətdə uzadılmadıqda da tətbiq edilir.

II maddə. Milli hakimiyyət orqanlarının Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə əməkdaşlığı.

1. Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar Üzrə Ali Komissarlığı ilə və ya onun funksiyalarının həvalə edilə biləcəyi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı digər qurumu ilə əməkdaşlıq etməyi, o cümlədən bu Protokolun müddələrinin tətbiqini müşahidə vəzifələrini yerinə yetirməkdə ona kömək göstərməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Ali Komissarlığa və ya onun funksiyalarının həvalə edilə biləcəyi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı digər qurumuna Birləşmiş Millətlər Təşkilatının səlahiyyətli orqanına məruzələr təqdim etmək imkanı yaratmaq üçün bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər onlara aşağıdakı məsələlərə dair tələb etdikləri informasiyanı və statistika məlumatını lazımı formada təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər:

- a) qaçqınların vəziyyəti;
- b) bu Protokolun yerinə yetirilməsi;
- v) qaçqınlara dair qüvvədə olan və ya sonralar qüvvəyə minə biləcək qanunlar, qərarlar və dekretlər.

III maddə. Milli qanunvericilik haqqında məlumat.

Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər bu Protokolun tətbiqini təmin etmək məqsədilə qəbul edə biləcəkləri qanunların və qərarların mətnləri barədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə məlumat verəcəklər.

IV maddə. Mübahisələrin həlli

Bu Protokolun iştirakçısı olan dövlətlər arasında Protokolun təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı yaranan mübahisələr başqa vasitələrlə həll oluna bilmədikdə, mübahisədə iştirak edən hər hansı tərəfin xahişi ilə Beynəlxalq Məhkəməyə verilir.

V maddə. Protokola qoşulma.

Bu Protokol Konvensiyanın iştirakçısı olan bütün dövlətlər adından, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının üzvü olan hər hansı dövlət, yaxud Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Məclisinin Protokola qoşulmağa dəvət etdiyi hər hansı ixtisaslaşmış qurumun üzvü və ya dövlət adından qoşulmaq üçün açıqdır. Qoşulma Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə qoşulma aktının saxlanmağa verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

VI maddə. Federativ dövlətlər haqqında maddə.

Federativ və qeyri-unitar tipli dövlətlərə aşağıdakı müddəalar tətbiq olunur:

a) Konvensiyanın bu Protokolun 1-ci maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan və federal qanunvericilik hakimiyyəti orqanlarının yurisdiksiyasına aid olan maddələri barədə federal dövlətin öhdəlikləri göstərilən hüddüdlərdə federativ dövlət olmayan iştirakçı dövlətlərin öhdəliklərinə uyğun gəlir.

b) Konvensiyanın bu Protokolun 1-ci maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan və federasiyaya daxil olan, federasiyanın konstitusiyasına uyğun olaraq qanunvericilik tədbirləri görməyə bərcəli olmayan ştatların, əyalətlərin kantonların qanunvericilik yurisdiksiyasına aid olan maddələrinə gəlinə, federal hökumət ilk imkan düşən kimi ştatların əyalətlərin və kantonların müvafiq hakimiyyət orqanlarını həmin maddələrlə tanış edir, bu zaman müsbət tövsiyələrini

bildirirlər.

v) Bu Protokolun iştirakçısı olan federativ dövlət hər hansı digər federativ dövlətin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi vasitəsilə ona verilmiş tələbi ilə Konvensiyanın bu Protokolun 1-ci maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq surətdə tətbiq edilməli olan hər hansı konkret müddəası barədə federasiyada və onun tərkib hissəsində mövcud olan qanunlar və praktika haqqında arayış təqdim edir, həm də bu müddəanın qanunvericilik yolu ilə və ya başqa yolla nə dərəcədə həyata keçirildiyini göstərirlər.

VII maddə. Qeyd-şərtlər və bəyanatlar

1. Qoşulma zamanı hər bir dövlət bu Protokolun 4-cü maddəsi barədə və bu Protokolun 1-ci maddəsinə uyğun olaraq Konvensiyanın 1, 2, 3, 16 (1) və 33-cü maddələrində göstərilən müddəalardan başqa, Konvensiyanın hər hansı müddəasının tətbiqi barədə qeyd-şərtlər ola bilər, bir şərtlə ki, Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətin qeyd-şərtləri Konvensiyanın əhatə etdiyi qəçqinlərə əhatə olunmuşdur.

2. Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərin 42-ci maddəyə müvafiq surətdə qoyduqları qeyd-şərtlər, əgər götürülməyibsə, onların bu Protokol üzrə öhdəliklərinə əhatə olunur.

3. Bu maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq qeyd-şərt qoyan hər bir dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının göndərmək yolu ilə bu qeyd-şərti istədiyi vaxt götürə bilər.

4. Konvensiyada iştirak edən və bu Protokola qoşulan dövlətin Konvensiyanın 40-cü maddəsinin 1 və 2-ci maddələrinə müvafiq surətdə verdiyi bəyanat o halda bu Protokol barədə tətbiq edilən sayılır ki, qoşulma zamanı iştirakçı dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə onun əksi barədə bildiriş göndərmir. Konvensiyanın 40-cü maddəsi 2 və 3-cü

bəndlərinin və 44-cü maddəsinin 3-cü bəndinin müddəaları bu Protokola da mutatis mutandis tətbiq edilən sayılır.

VIII maddə. Qüvvəyə minmə

1. Bu Protokol altıncı qoşulma aktının depozitə qoyulduğu gün qüvvəyə minir.

2. Altıncı qoşulma aktının depozitə qoyulmasından sonra Protokola qoşulan bütün dövlətlər üçün Protokol həmin dövlətlərin öz qoşulma aktının depozitə qoyulduğu gün qüvvəyə minir.

IX maddə. Etibarsız elan etmə

1. Protokolun iştirakçısı olan hər bir dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinə bildiriş göndərməklə bu Protokolu istənilən vaxt etibarsız elan edə bilər.

2. Bu cür etibarsız elan etmə müvafiq iştirakçı dövlət üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Katibinin həmin bildirişi aldığı gündən bir il sonra qüvvəyə minir.

X maddə. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibinin göndərdiyi bildirişlər

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Katibi yuxarıda 5-ci maddədə göstərilən bütün dövlətlərə bu Protokolun qüvvəyə minməsi, ona qoşulmalara, qeyd-şərtlər, qeyd-şərtlərin götürülməsi və onun etibarsız elan olunması, həmçinin onunla bağlı bəyanatlar və bildirişlər barədə məlumat verir.

XI maddə. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyinin arxivlərində depozitə qoyulma

İngilis, ispan, çin, rus və fransız dillərində mətnləri eyni dərəcədə autentik olan bu Protokolun Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi sədri və Baş Katibi tərəfindən imzalan-

miş surəti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının katibliyinin arxivində depozitə qoyulur. Baş Katib bu Protokolun təsdiqlənmiş surətlərini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bütün üzvlərinə və yuxarıda 5 maddədə göstərilmiş digər dövlətlərə göndərir.

IV ƏLAVƏ

**Qaçqınların statusu haqqında 1951-ci il 28 iyul Konvensiyası
(1954-cü il aprel 22-də qüvvəyə minmişdir)**

**Qaçqınların statusuna dair 1967-ci il 31 yanvar Protokolu
(1967-ci il oktyabrın 4-də qüvvəyə minmişdir)**

Aşağıda sadalanan 110 dövlət 1951-ci il Konvensiyasının və ya 1967-ci il Protokolunun iştirakçısıdır. Onlardan 103 dövlət həm Konvensiyanın həm də Protokolun iştirakçısıdır; 3 dövlət («K» hərfi ilə işarələnmişdir) yalnız Konvensiyanın iştirakçısıdır; 4 dövlət («P» hərfi ilə işarələnmişdir) yalnız Protokolun iştirakçısıdır.

ÜZV DÖVLƏTLƏRİN SİYAHISI

I AFRİKA

Əlcəzair	Qana	Ruanda
Anqola	Qvineya	Santome və Prinsipi
Benin	Qvineya-Bissau	Senegal
Botsvana	Ekvator Qvineyası	Seşel Adaları
Burkina-Faso	Keniya	Syerra-Leone
Burundi	Lesato	Somali
Kamerun	Liberiya	Sudan
Yaşıl Burun Adaları	Madaqaskar(K)*	Svazilend(P)
MAR	Malavi	Tanzaniya
Konqo	Mali	Çad
Kot d İvuar	Mərakeş	Toqo

Cibuti	Mavritaniya	Misir
Mozambik	Tunis	Efiopəya
Niger	Zair	Qabon
Nigeriya	Zambiya	Qambiya
Uqanda	Zimbabve	

II AMERİKA (CƏNUBİ VƏ ŞİMALI)

Argentina	Panama	Qvatemela
Beliz	Paraqvay	Haiti
Boliviya	Peru	Yamayka
Brazilya	Nikaraqua	Surinam
Dominikan	Kanada	Uruqvay
Salvador	Çili	Venesuela (P)
Ekvador	Kolumbiya	ABŞ (P)
Kosta - Rika		

III ASIYA

Çin	İsrail	Filippin
İran	Yaponiya	Yəmən

IV AVROPA

Avstriya	İtaliya	Portuqaliya
Beliçka	Kipr	Rumıniya
Macarıstan*	Lixtenşteyn	Birləşmiş Krallıq
Yunansitan	Lüksemburq	Vatikan
Danimarka	Malta*	İsveç
İrlandiya	Monako(k)	İsveçrə

İslandiya	Norveç	Çexoslavakiya
İspaniya	Polşa	Türkiyə*
Fransa	Niderland	Yuqoslaviya
AFR	Finlandiya	

V OKEANIYA

Avstraliya ³	Yeni Zelandiya	Samao (K)
Fici	Papua-Yeni Qvineya	-Tuvalu

Əgər başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, Protokol özünün VII maddəsinə uyğun olaraq Konvensiyanın 40-cı maddəsinin müddəalarına müvafiq surətdə Konvensiyanın şamil edildiyi ərazilərdə tətbiq edilir.

1) Birləşmiş Krallıq Konvensiyanın müddəalarının tətbiqini Birləşmiş Krallıq hökumətinin beynəlxalq meydanda təmsil etdiyi ərazilərə şamil etmişdir: İngilis-norman adaları, Mal-vina (Folklend) adaları, Mann adası və Müqəddəs Yelena adası. Birləşmiş Krallıq elan etmişdir ki, Protokol Cersi adasına tətbiq olunmur, lakin Monserrata tətbiq olunur.

2) Danimarka Bəyanat vermişdir ki, Konvensiyanın müd-

³ Ulduzla işarələnmiş 5 dövlət Macarıstan, Madaqaskar, Malta, Monako və Türkiyə Konvensiyaya qoşularkən bəyanat vermişlər ki, Konvensiyanın birinci maddəsinin B bölməsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq birinci maddənin A bölməsində göstərilən «1951-ci il yanvarın 1-dək Avropada baş vermiş hadisələr» sözləri 1951-ci il yanvarın 12-dək Avropada baş vermiş hadisələrə kəni başa düşülməlidir. Digər iştirakçı dövlətlər Konvensiyanın müddəalarını coğrafi məhdudiyyət qoymadan tətbiq etməyi öhdələrinə götürmüşlər. İki ölkə - Malta və Türkiyə 1967-ci il Protokoluna qoşularkən coğrafi məhdudiyyət haqqında bu bəyanatları tərəfdar çıxmışlar. Madaqaskar və Monako hələ 1967-ci il Protokoluna qoşulmamışlar.

dəaları Qrelandiyaya da tətbiq olunur.

3) Fransa bəyanat vermişdir ki, Konvensiyanın müddəalarını onun beynəlxalq meydanda təmsil etdiyi bütün ərazilərdə tətbiq olunur.

4) Niderland Protokolunun müddəalarının tətbiqi Arubuya da şamil etmişdir.

5) Almaniya Federativ Respublikası iki ayrıca bəyanatla Konvensiyanın və Protokolun müddəaları Berlin əyalətinə də şamil olduğunu bildirmişdir.

6) Avstraliya Konvensiyanın müddəaları tətbiqinin Norfak adasına şamil etmişdir.

V ƏLAVƏ

Beynəlxalq Hərbi Tribunalın statutundan Çıxarışlar³

Maddə 6.

Avropa Oxu ölkələrində əsas müharibə cinayətlərini mühakimə etmək və cəzalandırmaq məqsədilə aşağıda birinci maddədə göstərilən Sazişlə təsis edilmiş Tribunal, Avropa Oxu ölkələrinin mənafeyi naminə çıxış edərək fərdi şəkildə və ya təşkilat üzvü kimi aşağıdakı cinayətlərdən hər hansı birinin törətmiş istənilən şəxsi mühakimə etməyə və cəzalandırmağa səlahiyyətlidir: «Aşağıdakı əməllər və ya onların hər hansı biri tribunalın yurisdiksiyasına aid şəxsi məsuliyyətə səbəb olan cinayətlərdir:

a) Sülh əleyhinə cinayətlər - yəni beynəlxalq müqavilə və sazişləri pozan hərbi təcavüzə və ya müharibəyə rəhbərlik etmək, onu hazırlamaq, törətmək və ya aparmaq, yaxud yuxarıda göstərilmiş əməllərdən birini törətmək məqsədilə razılaşdırılmış planın və ya sui-qəsdin həyata keçirilməsində iştirak etmək;

b) Müharibə cinayətləri-yəni müharibə qanunlarının və adətlərinin pozulması. Bu pozuntular işğal edilmiş ərazidə mülki əhalinin heç bir məhdudiyət qoymadan qətlə yetirilməsindən, onunla amansız rəftardan və məcburi işlər, ya da hər hansı başqa məqsəd üçün kənara aparılmasından, hərbi əsirlərin və ya dənizçilərin qətlə yetirilməsindən və ya onlarla

³ Qeyri-rəsmi tərcümə. Bax: «Nürnberq Tribunalının statutu və mühakimə icraatı: Tarix və təhlil». II Əlavə - BMT-nin Baş Məclisi - Beynəlxalq Hüquq Komissiyası 1949 (A/SN.4/5 3 mart 1949-cü il)

sərt rəftardan, girovların edam olunmasından, xüsusi və dövlət mülkiyyətinin talan edilməsindən, şəhər və kəndlərin səbəbsiz dağıdılmasından, yaxud hərbi ehtiyac olmadan əsassız viran edilməsindən ibarətdir:

v) İnsanlığa qarşı cinayətlər – yəni müharibəyə qədər, yaxud müharibə dövründə mülki əhalinin qətlə yetirilməsi, qırılması, kölə edilib aparılması, deportasiyası və digər antihumanist əməllər, yaxud siyasi, irqi və ya dini mülahizələrə görə təqiblər – ölkənin daxili qanunlarını pozub-pozmamasından asılı olmayaraq tribunalın səlahiyyətinə aid hər hansı cinayətin nəticəsi olduqda və ya həmin cinayətlə bağlı olduqda.

«Yuxarıda göstərilən cinayətlərin hər hansı birini törətmək məqsədi ilə razılaşdırılmış planın və ya qəsdin hazırlanmasının və ya icrasının rəhbərləri, təşkilatçıları, ilhamvericiləri və ya iştirakçıları bu planın icrası zamanı hər hansı bir şəxsin törətdiyi bütün əməllərdən ötrü məsuliyyət daşıyırlar.

VI ƏLAVƏ

1951-ci il Konvensiyanın birinci maddəsinin F bölməsinin a) bəndinə aid beynəlxalq sənədlər

1951-ci il Konvensiyanın birinci maddəsinin F bölməsinin a) bəndinə aid əsas beynəlxalq sənədlər aşağıdakılardır:

1) 1945-ci il 8 avqust tarixli London Sazişi və Beynəlxalq Hərbi Tribunalın statutu

2) Almaniya Nəzarət Şurasının müharibə cinayətlərində, sülh əleyhinə və insanlıq əleyhinə cinayətlərdə təqsirli şəxslərin cəzalandırılması haqqında 10 saylı qanunu:

3) BMT Baş Məclisinin müharibə cinayətlərini və insanlığa qarşı cinayətləri Beynəlxalq Hərbi Tribunalın statutunda müəyyənləşdirilmiş şəkildə təsdiq edən 1946-cı il 13 fevral tarixli 3(1) saylı və 1946-cı il 11 dekabr tarixli 95 (1) saylı qətnamələri:

4) Genosid cinayətlərinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında 1948-ci il Konvensiyası (III maddə) (1951-ci il yanvarın 12-də qüvvəyə minmişdir)

5) Müharibə cinayətlərinə və insanlıq əleyhinə cinayətlərə müddətin ötməsinin tətbiq olunmaması haqqında 1968-ci il Konvensiyası (1980-cı il noyabrın 11-də qüvvəyə minmişdir):

6) Müharibə qurbanlarının müdafiəsi haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyaları (quruda yarahlıların və xəstələrin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq haqqında Konvensiya, maddə 50; Dənizdə yarahlıların, xəstələrin, gəmi qəzasına uğramış silahlı qüvvələr qulluqçularının vəziyyətini yaxşılaşdırmaq haqqında Konvensiya, maddə 51; Hərbi əsirlərlə rəftar haqqında Konvensiya, maddə 130; Müharibə dövründə

mülki əhalinin müdafiəsi haqqında Konvensiya, maddə 147)

7) 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyalarına beynəlxalq hərbi münaqişələrin qurbanlarının müdafiəsi haqqında I Əlavə Protokol (bu Protokolun pozulmasına görə cəzalar haqqında 85-ci maddə)

QAÇQINLARIN STATUSUNU MÜƏYYƏNLƏŞDİRMƏYİN PROSEDURLARI VƏ MEYARLARI HAQQINDA TƏLİMAT GÖSTƏRİŞ

Gənclər 213, 215
Sığınacaq 20,21,24, 25 110, 159, 161, 184, 194
Sığınacaq, Diplomatik 21, 88
Şübhəli mənfəət 196, 203, 204, 219
Sübutun çətinliyi 196, 203, 204, 219
Müşayət olunmayan uşaqlar 182, 214, 215
Şəraitin dəyişməsi 135, 136, 138, 139
Vətəndaş müharibəsi 91, 98
Əvvəlki təqiblərə məruz qalan səbəblər 136
Qarşılıqlı vicdanlı məqsəd qoyanlar 167, 171
Ehtimallılıq 41, 42, 195, 196, 205
İnsanlıq əleyhinə qarşı cinayətlər 150, 162, 178
Qaçış dövrü törədilmiş cinayətlər 158, 161
Qeyri-siyasi ciddi cinayətlər 151,161
Təqibdən yığılan qorxu hisslərinin səmərəsi 52, 67, 201
Çıxış məlumatları 6, 7, 9, 15,17,22
Qaçqın statusunun müəyyən edilməsində bəyannamənin səmərəliliyi 28
Qanuna zidd ayrılma 61
Fərarilər 167-171
Diplomatik əlaqələr 166
İrqi ayrıseçkilik 53-55, 63, 65,68,69,83
Şübhəli mənfəət 196,203,204,219
Hərbi qulluqdan boyun qaçıranlar 167-171
İqtisadi miqrantlar 62,64

Hərbi xidmətdən yayınma 167,171
1951-ci il 1 yanvardan əvvəl baş verən hadisələr 6,35,36,109
Avropada (və digər yerlərdə) baş verən hadisələr 108,110
Dövləti ciddi narahat edən hadisələr 22
Şəhadət 195,198,205
Xarici təcavüz 22
Saxta məlumatlar 199
Ailə ittifaqı 181,1881,213
Şişirdilmiş qorxu 41,209
Obyektiv haldan doğan qorxu 38,42,43,45,206
Ötmüş qorxu 136
Subyektiv haldan doğan qorxu 37,38,40,41,52,206,211
Özülü məhkəmə qoyulmuş qorxu
6,34,37,43,45,49,53,58,66,67,74,83,94,100
126,131,156,161,165,167,169,201,206,213,217,218
Xarici hökmranlıq 22
Ədalət yolunda qaçqın düşmə 56
Coğrafi məhdudiyət 7,15,17,22,108,110
Əvvəlki yaşayış məkanı 101,105,133,314,137
Təyyarə qaçırma halları 158
İnsan hüquqları 51,59,60,68,69,71,181
Beynəlxalq hərbi tribunal 150
Beynəlxalq qaçqın təşkilatı 33
Koreya qaçqınları 142
Millətlər Liqası 2
Azadlıq hərəkatı 175
Digər dövlətlərin səlahiyyətinə verilən qaçqınlar (mandat qaçqınlar) 16
Xüsusi ictimai qrupda üzvlük 51, 77, 79, 169.
Ruhi xəstəlik halları 207,212

Miqrantlar 62,95
Hərbi və yarımhərbi fəaliyyət 171,175,180
Hərbi xidmətdən yayınma 167,171
Azlıqlar 74,76
Yeniyetmələr 182,185,213,219
Nansen pasportu 33
Yeni vətəndaşlıq alınması 129,132
Vətəndaşı olduğu ölkə 87,91,118,122,124,134
Çoxsaylı vətəndaşlıq 106,107
Milli mənsəbiyyətə görə təqib 74-76
Qanunla vətəndaşlığın bərpası 128
Vətəndaşı olduğu ölkəyə səfər 125
Könüllü şəkildə vətəndaşlıq əldə edilməsi 126,128
Zəbt etmək 22,165
Afrika Birliyinin Təşkilatı 22
Fələstin qaçqınları 142,143
Yararlı pasport 93
Təqib agentləri 65
Təqibin anlayışı 51,53
Təqibə düşər olma 41,209
Siyasi aktlar 84
Siyasi cinayətkarlar 84,86
Siyasi baxış 51,64,80,83,169,175
Müharibədən qabaq qaçqınlar 1,4,32,33
Proseduralara giriş (IV) 189,194,220
Sübutun çətinlikləri 196,197,210
Ali qanun pozumasına görə təqib 56-60, 94,86,167
Milli dövlət tərəfindən müdafiə 97,100
Müdafiənin könüllü olaraq təkrar qəbul edilməsi 118,125
Cəza 56, 60, 84, 86,167,169

BMT-nin məqsəd və məramları (əks çıxarılan qərarlar) 162,163,
 İrqi 51, 68, 70, 74, 77,169
 Vətəndaşlığın qəbul edilməsi 126,128
 Milli müdafiə təkrar məruz qalma 118,125
 Könüllü olaraq təkrar yaranma 133,134
 Milli qaçqınlar 144,146
 Fələstinli qaçqınlar 142,143
 Sur plase qaçqınlar 83,94,96
 Din 51, 54, 71, 73, 76,169
 Vətəndaşlığı olmayan şəxslər 01,102,104,105,137,139
 Statusu olan qaçqınlar 4,32,33,136,
 İctimai qrup 51,77, 79,169
 Sur plase qaçqınlar 873,94,96
 Müşayət edilməyən uşaqlar 182,214,215
 Müşayət edilməyən yeniyetmələr 123,219
 BMT-nin müqaviləsi 163
 Birləşmiş Millətlər Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, Baş ofis (iv), (v) 12,14,18,142,194,221
 BMTQAK – la əməkdaşlıq 12,18,19,1194
 BMTQAK-ın status 13-20
 UNKRA – BM Koreya Yenidənqurma Agentliyi 142
 Təyyarənin qeyri-qanuni tutulması 158,161
 UNRW – BMT Yaxın Şərqdə Fələstin Qaçqınlarının İşləri üzrə Yardım və İşlər Agentliyi 142,143
 Ailə birliyi 181,187,213
 Zorakılıq 175,179
 Vətəndaşı olduğu ölkəyə səfər 1215
 Könüllü olaraq yenidənqurma 133, 134
 Müharibə cinayətkarları 150, 162,178

Müharibə qaçqınları 164,166

- 1 1951-ci il Konvensiyası coğrafi məhdudlaşmanın tətbiqi imkanını təmin edir (aşağıdakı 108-110 bəndlərə bax).
- 2 Aşağıdakı 35 və 36 -cı bəndlərə bax.
- 3 Aşağıdakı 108 – 110 -cu bəndlərə bax.
- 4 «Nansen pasportu» yol sənədi rolunu oynayan və müharibədən əvvəlki sənədlərin vəziyyətinə görə verilən şəxsiyyəti təsdiq edən vəsiqə.
- 5 IV Əlavəyə bax.
- 6 BMT-nin sənədləri E/1618. s.39
- 7 Los. Eit
- 8 Həmçinin 53- cü bəndə bax.
- 9 144- cü - 156-cı bəndlərə bax.
- 10 94- cü - 96- cı bəndlərə bax.
- 11 Bəzi ölkələrdə, xüsusilə Latın Amerikasında siyasi qaçqınlara «diplomatik sığınacaq» yəni xarici səfirliklərdə sığınacaq verir. Bu cür sığınacaq tapmış şəxs, beləliklə, öz ölkəsinin yurisdiksiyasından kənarında olsa da onun ərazisindən kənarında deyil və buna görə də 1951- ci il. Konvensiyasının şərtlərinə cavab verir. Səfirliklər haqqında əvvəllər mövcud olan «eksəraziliyi» müddəası Diplomatik əlaqələr haqqında 1961-ci il Vyana Konvensiyasında «toxunulmazlıq» termini ilə əvəz olunmuşdur.
- 12 BMT nin sənədləri E/1618 s.39
- 13 Los. sit.
- 14 Bax. IV əlavə
- 15 Bəzi hallarda qaçqın statusu verməyə əsas verən səbəblər artıq mövcud olmasa da, qaçqın statusu qorunub saxlana bilər. Müqasibə edin: 5 və 6 yarım bölmələr (135 və 136 bəndlər aşağıda)
- 16 Yuxarıda deyilənlər hələ də ölkəsinin həddlərindən kə-

narda olan şəxslərə aiddir. Qeyd etmək lazımdır ki, dayandırılma haqqında dördüncü bənd hər hansı bir qaçqının könüllü surətdə vətəndaşı olduğu ölkədə və ya əvvəllər yaşadığı yerdə yenidən məskunlaşdığı halda qaçqınlıq statusundan məhrum olmasını göstərir.

17 Əksər hallarda qaçqın əvvəllər yaşadığı ölkənin vətəndaşlığını saxlayır. Vətəndaşlıqdan məhrum etmək üçün fərdi, yaxud kollektiv tədbirlər nəticəsində vətəndaşlıq itirilə bilər. Buna görə də qaçqın statusunu almaq üçün vətəndaşlığın itirilməsi vacib deyil.

18 Yuxarıda 125-ci bəndə bax.

19 Səciyyəvi xarakter daşıyan bu bəndi işləyib hazırlayarkən, Konvensiya müəlliflərinin Almaniya Federativ Respublikasına gəlmiş alman mənşəli qaçqınları nəzərdə tutmuşlar ki, səlahiyyətinə Almaniya vətəndaşlarına təqdim edilən bütün qanun və öhdəliklər düşür.

20. Baş Assambleyanın qərarlar üzrə 6-cı Komitəsinin məruzələri 2645

(XXV), BMT-nin sənədləri A/8716 və 2551 (XXIV) BMT-nin sənədi A/7845.

21 Təyyarənin daxilində qanun pozuntusu və digər hərəkətlər haqqında Konvensiya. Tokio, 14 sentyabr 1963-cü il.

22 Afrikaya gəlincə, Afrikadakı Qaçqın Problemlərinin Səciyyəvi Aspektlərini təcəssüm etdirən Konvensiyasının I (2) Maddəsindəki anlama bax.

Aşağıdakı 22-ci bənddə göstərilir.

23 VI əlavəyə 6 və 7-ci bəndlərə bax.

24 Avropa Şurası Parlament Assambleyasının növbədən-kənar 29-cu sessiyasında (5-13 oktyabr, 1977-ci il) hərbi mukəlləfiyyət daşımağın vicdan baxımından inkar edilməsi hüququ haqqında qəbul edilmiş 816/1977 tövsiyyəsinə bax.

25 Hərbi qanadı olan bəzi azadlıq hərəkatları Birləşmiş Millətlərin Baş Assambleyası tərəfindən rəsmi surətdə tanınmışdır. Digər azadlıq hərəkatları məhdud kəmiyyətli dövlətlər tərəfindən tanınmışdır. Yerdə qalanları isə yenidən rəsmi olaraq tanınmamışdır.

26 I əlavəyə bax.

27 Baş Assambleya 32-ci sessiyasının rəsmi hesabatı Əlavə 12 (A) 32.12. bənd 53 (6) (E)* Birləşmiş Millətlərin Müqavilələr Toplusu, 189-cü cild, səh. 37.* Birləşmiş Millətlərin Müqavilələr Toplusu, 189-cü cild, səh. 137.* Birləşmiş Millətlər Müqavilələr Toplusu, 606-cı cild, səh. 267.

Nəşrə məsul şəxs:

Nadir Adilov

*Azərbaycan Hüquqşünasları
Konfederasiyasının Baş katibi*

Bakı - 2009.

NAT-Co MMC tərəfindən çap olunmuşdur.

Dizayn: Əli Fərzəliyev

Yığma verilib: 25.12.2009

Çapa imzalanıb: 30.12.2009

Kağız formatı 60x84, 1/16,

Həcmi 3 c.v.

Tiraj: 1000

Kitab pulsuz yayılır